

Numizmatični vestnik. Glasilo Numizmatičnega društva Slovenije v Ljubljani 4, 1960.

V poslednji številki Numizmatičnega vestnika objavlja J. Šporn republikanski delež velike depojske najdbe iz Gračanice pri Dobouju z vso potrebno znanstveno dokumentacijo. Depo so odkrili pred vojno in je žal, kot toliko drugih spomenikov, utrpel med vojno precejšnje okrnjenje prvotne zbirke. Zanimiva in zelo pomembna pa je najdba predvsem zategadelj, ker kaže, da so krožili posebni — za barbarske dežele posebej z vtiski zaznamovani — novci vse do Hadrijana na področju obeh provinc centralnega in severnega Balkana: *Dalmatia* in *Pannonia*. Najdba je z arheološkega gledišča za nas zelo zanimiva, ker kaže na posebnosti v trgovskih odnosih v naših krajih in hkrati z depojem iz Ličkega Ribiča (J. Klemenc, *VHAD* 16, 1955) vsiljuje zanimive rešitve o pomembnosti trgovskih potov z obal Jadrana v Posavino preko Bosne in Like. Tehni razpravi sledijo nove numizmatične najdbe, med katerimi velja omeniti oba Valensova novca iz Begunja na Gorenjskem, ki sta poslednji ostanek leta 1954 odkritega manjšega depoja. Kaže, da gre v tem primeru za tisto najdbo, ki so mi jo ponujali pri izkopavanju v Bobovku pri Kranju, vendar so takrat omenili kot najdišče Vrbo in ne Begunje. Sledi sumarno omenjena večja depojska najdba follesov od Dioklecijana do Maksencija iz Vanganela pri Koprju. Ilustrativna je tudi zbirka novcev iz grobišča v Pristavi pri Trebnjem (Varstvo spomenikov 7, 1958/9, 336), ki skupaj s prej najdenim rimskim denarjem s teh parcel (NV 3, 1960, 92) že določeneje nakazuje datacijo samega grobišča. To pa je tudi končni namen takega minucioznega nabiranja numizmatičnih podatkov: osvetliti in postaviti časovni okvir vzpona in zatona antičnih naselbinskih objektov po naši domovini. Zato je tudi v interesu spomeniškega varstva in arheologije sploh, da vsi posredujemo podatke o novih najdbah novcev na področju Slovenije.

Peter Petru

Barbara Filarska, *Szšla starożytne, Katalog*. Warszawa 1952, 254 strani, 52 tabel.

B. Filarska, *Szšla starożytne, Elementy dekoracji w szkle*. Warszawa 1962, 112 strani, 41 tabel.

Tudi pri nas znana poljska znanstvenica Barbara Filarska nam je v prvi knjigi: Katalog rimskega stekla podala zgodovinski oris antične steklarske tehnike in obrti. Druga knjiga z istim naslovom, ki je izšla ob desetletnici prve, je posvečena problematiki okrasnih elementov na steklu, ki jo lahko zasledimo od drugega tisočletja pr. n. š. do propada rimskega cesarstva. Obe knjigi skupaj nam tako dajeta celoten pregled stekla Narodnega muzeja v Varšavi, ki je s svojim bogatim izborom bil osnova za reševanje tega problema.

Sama kolekcija obsega 355 steklenih predmetov in je sad vneme številnih privatnih zbiralcev, ki so zbrani material darovali muzeju. Med njimi sta pomembni zlasti dve kolekciji: prva je bila nabrana v letih 1900—1920 na območju Balkanskega polotoka, Carigrada in ob črnomorski obali Male Azije ter kolekcija iz konca 19. stoletja, nabrana na območju Olbije in Pantikapejia. Neredki pa so tudi predmeti iz Italije, Francije, Grčije in gornjega dela Egipta. Karakteristika celotne zbirke je v tem, da obsega največ material vzhodnega Sredozemlja. Zlasti številni so barvni balzamariji, ki nam govore o masovni izdelavi, o tedanjem ekonomsko-gospodarskem položaju in poznavanju tehnologije. Omenjeni stekleni predmeti so služili avtorici kot osnova za kronološko lestvico, po kateri je datirala svoj material. Glede na izdelavo in način ornamentiranja jih grupira v dve skupini. Prva je skupina 6.—4. stoletja pr. n. š., za katero so karakteristični balzamariji iz alabastra z ornamentom v obliki cik-cak in prav take manjše amfore, aryballosi in ojnohoe. Osnovna barva posod 6. stoletja je bela s temno vijoličnim okrasom, za posode 5. in 4. stoletja pa temna osnova z ornamentom svetle barve, najpogosteje bele, rumene, svetlo modre ali zelene. Drugo skupino imenuje avtorica helenistično. Oblike posod, značilne za Egipt in Sirijo, so ornamentirane po vzoru atiške keramike. Osnovna barva stekla je navadno temna, a okras svetel, navadno bel, rumen ali svetlo moder. Prvič se pojavi tudi črna barva.

Poleg kronologije materiala govori avtorica tudi o razvoju steklarstva v Orientu v 2. in 1. tisočletju pr. n. š., o steklarski obrti v rimskem imperiju in specialno o načinu izdelave v nekaterih rimskih provincah. Enak pomen posveča tudi vprašanju tehnologije, načinu izdelave, čistoči, barvanju in dekoraciji stekla.

Prve strani druge knjige so posvečene načinu izgovorjave besede steklo pri Egipčanih in prvim pisanim virom Egipta in Grčije, ki so nam ohranjeni o steklu. Vidimo, da je steklo znano Egipčanom že v 3. tisočletju pr. n. š., prav tako Mezopotamcem, toda v Italiji in na območju Alp ga zasledimo šele v 7. stoletju pr. n. š. Avtorica ob tej dataciji prav gotovo ni poznala našega materiala, kajti vsi novejši izsledki govore o obstoju stekla in morda celo delavnice na našem ozemlju že okoli leta tisoč, v času kulture žganih grobišč. Steklo alpskega področja je samoniklo in ne kaže orientalskega vpliva. Značilne so zlasti jagode različnih oblik, nanizane kot ovratnice. Za časa Rimljanov se produkcija stekla na našem ozemlju zelo poveča, iz njega se izdelujejo poleg najrazličnejših oblik posod tudi razni okrasni in kozmetični predmeti.

Razvoju zapestnic, prstanov in raznih obeskov je posvečeno obsežno poglavje. Razne oblike teh okrasno-uporabnih predmetov zasledimo tako pri Egipčanih, Sirijcih, Feničanih, kot tudi za časa rimskega cesarstva. Številne okrasne ploščice, uporabljene za časa XVIII. in XIX. dinastije v Egiptu, se najčesče najdejo kot okras sarkofagov in polihštva. Izdelane so v tehniki inkrustacije, navadno svetlih pastelnih barv, sestavljene iz več manjših delov, ki kot celota tvorijo zaželeno sliko. Omenjena tehnika je dokaj bogato zastopana tudi v mikenski kulturi, kjer so okrasne ploščice z reliefno dekoracijo dokaj pogoste.

Obstoj tehnike mozaičnega stekla nam je znan že v 2. in 1. tisočletju pr. n. š. Prva stopnja tega razvoja pomeni nanašanje enobarvnega stekla kot okras na posodo druge barve. Z razvojem uspe masi obeh barv zliti v celoto.

Specialni okras v dobi rimskega cesarstva so dvobarvne reliefne ploščice manjših oblik. Relief, vlit v kalupo, ima na površini tanko plast navadno belega stekla, podloga pa je temna, zelo pogosto črna. Tudi aplikacija stekla na steklo ali kombinacija stekla in zlata je zelo pogosta.

Na Orientu je česta tudi uporaba stekla in fajanse za oblogo kamna ali gline. Prvotno sestavljene ploščice iz barvnih kamnov je delno zamenjalo steklo. Lep primer take kombinacije je stavba Mauzolos v Kairu. Za časa republike in še kasneje v dobi cesarstva se uporablja obloga iz stekla kot okras v notranjosti hiš.

Z navajanjem tehnike izdelave in uporabe stekla je le delno zapolnjena vrzel, ki jo lahko zasledimo ob vprašanju izvora in tehnologije stekla ter njegove uporabe. V knjigi obdelano gradivo nam avtorica osvetljuje z več pogledov tako, da je splošno uporabno kot primerjalni material za naše gradivo. Mnoga študijska poglavja o izvoru posameznih tehnik in okrasa dajejo delu B. Filarske širšo uporabnost.

Sonja Petru

L. Berger, *Römische Gläser aus Vindonissa*. Veröffentlichungen der Gesellschaft Pro Vindonissa, Band IV (1960), 98 strani, 22 tabel, 1 priloga.

Zaključna obdelava steklenega inventarja v muzeju Vindonissa, ki je predvsem bogat na raznih oblikah antičnega stekla, je bila doktorska disertacija L. Bergerja. Vrednost celotne serije imenovane družbe Pro Vindonissa je predvsem v tem, da nam podaja iz vojaškega tabora nabrano gradivo v kronološkem redu. Seveda ima ta obdelava še posebno vrednost, ker je gradivo najdeno skoraj v celoti na območju vojaške postojanke in posreduje tako pomen rimskega vojaštva pri širjenju splošnih kulturnih dobrin po vsem imperiju, predvsem pa v naše kraje (severno od Alp). Z delitvijo gradiva po skupinah od pisanih posod zgodnjega cesarstva do poslednje skupine enostavnih posod — balzamarijev in večjih steklenic za dišave pri kopanju — je avtor skrbno ločil bistvene oblike stekla s tega najdišča, jim poiskal paralel in iz tega izvajal kronološke zaključke.

Za nas je izredno dragocena podrobna obdelava pihanega steklenega kozarca na najdišču Aquae Helveticae, T. 8, 120, ki je iz istega kalupa kakor naša znana